

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 10. novembra 2008. Godine, donijela je

ODLUKU

I

Stambena graditeljska cjelina - Hadžišabanovića kuća u Sarajevu proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine objekat Hadžišabanovića kuće sa pokretnom imovinom, muška i ženska avlija, bivša momačka kuća, pomoćni objekat, bašča i avlijski zidovi.

Pokretnu imovinu iz stava 2. ove tačke sačinjava namještaj smješten u prostorije halvat i ženski čardak. Namještaj halvata čini: musandera, sećija, pet peškuna i dvije škrabije, a namještaj ženskog čardaka čini: musandera, peškun, škrabija i vitrina.

Nacionalni spomenik nalazi se na prostoru označenom kao k.č. 1375 (novi premjer), k.o. Sarajevo II, što odgovara k.č. 53 i 54 (stari premjer), k.o. Mahala LXXVII - Sarajevo, z.k. uložak broj LXXVII/75, općina Stari Grad Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

S ciljem trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru koji je definiran u tački I stav 4. ove odluke utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su samo radovi na tehničkom održavanju objekata, konzervatorsko-restauratorski radovi, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite);
- dopušteno je korištenje nacionalnog spomenika u svrhe koje ne ugrožavaju njegov karakter i prirodno okruženje;
- spomenik će biti dostupan javnosti na način koji će biti utvrđen sporazumom između nadležne službe zaštite i vlasnika objekta.

Na parcelama sa kojima graniči nacionalni spomenik dopuštena je dogradnja postojećih i izgradnja novih objekata ako je to predviđeno odgovarajućim prostorno-planskim dokumentima.

Utvrđuju se sljedeće mjere zaštite za **pokretnu imovinu** iz tačke I stav 3. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe):

- Vlada Federacije osigurat će odgovarajuće fizičke i tehničke uvjete za čuvanje pokretnog naslijeđa;
- izlaganje i ostali vidovi prezentacije pokretnog naslijeđa na području Bosne i Hercegovine vršit će se na osnovi uvjeta koje utvrdi federalno ministarstvo nadležno za kulturu;
- nadzor nad provođenjem mjera zaštite pokretnog naslijeđa vrši federalno ministarstvo nadležno za kulturu.

IV

Iznošenje pokretnog naslijeđa iz tačke I stav 2. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe) iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe prethodnog stava, dopušteno je privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ako se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini, odnosno ako se procijeni da se konzervacija u inozemstvu može izvršiti kvalitetnije, brže i jeftinije.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija, ukoliko nesumnjivo bude utvrđeno da to ni na koji način neće ugroziti pokretno naslijeđe.

Komisija u svom odobrenju za privremeno iznošenje pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat dobra u Bosnu i Hercegovinu i zaduženja pojedinih organa i institucija na osiguranju tih uvjeta, te o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine i kantonalne službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II - V ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (www.kons.gov.ba).

IX

Prema članu V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

Broj: 06.1-02-237/07-9
4 novembra 2008. godine
Sarajevo

Obrazloženje¹

I – UVOD

Na osnovi člana II stav 1 Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02) sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje, i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Navedeno dobro uvršteno je na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02) pod rednim brojem 546, u okviru Gradske ambijentalne cjeline Sarajevo.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8 i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o oštećenjima tokom rata, podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru itd.,
- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru koja je data u popisu korištenja dokumentacije u okviru ove odluke.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

---

¹ Odluka o proglašenju Hadžišabanovića kuće u Sarajevu donesena je na 41. sjednici Komisije, održanoj u periodu od 4. do 10. novembra 2008. godine, dakle prije požara koji se desio 11. januara 2009. godine. U požaru je skoro u potpunosti uništena kuća i imovina koja se nalazila u kući. Iz tog razloga, podaci o objektu i pokretnom naslijeđu koje sadrži ovo obrazloženje odnose se na period prije požara.

1. Podaci o dobru

Lokacija

Stambena građevinska cjelina Hadžišabanovića kuća u Sarajevu, u ulici Očaktanum broj 7-9, nalazi se u starom dijelu grada. Očaktanum ulica počinje od ulice Kovači, vodi u pravcu sjever-sjeverozapad i spaja se sa ulicom Safvet bega Bašagića.

Od svog postanka do danas, ulica je u nekoliko navrata mijenjala svoj naziv: Očaktanum (do 1878.), Šabanovića (1878 - 1902.), Očaktanum (1902 - 1948), Kozaračka (od 1948. do perioda 1992 - 1996, kada je ulici vraćen naziv Očaktanum).

Objekat je izrađen na terenu koji ima pad (nagibnica terena je u pravcu istok-zapad), a objekat je svojim dužim stranicama postavljen okomito na izohipse terena. Spratnost objekata individualnog stanovanja, izgrađenih u neposrednom okruženju nacionalnog spomenika je prizemlje + sprat + (potkrovlje)².

Historijski podaci

Očaktanova ulica razvila se u osmanskome periodu kao sokak koji je povezivao dvije mahale: Šejh-Ferahovu ili (narodno ime) Abdesthanu i Tabak hadži-Sulejmanovu ili Gurdinu mahal. Ujedno, ovo je i najstariji poznati naziv ove ulice, a ime je dobila po sarajevskoj porodici Očaktana koji su u njoj imali kuću (današnja Hadžišabanovića kuća). Porodica Očaktani u Sarajevu se pominje u prvoj polovini XVIII vijeka. Bili su trgovci i lihvari – davali su novac na posudbu uz kamate³. Posljednji član porodice Očaktan bio je Muharemagaga sa djecom Mehmedaga, Mustafaga, Aiša i Fatima. Muharemagini sinovi su umrli 1810. i 1815. godine bez potomaka. Muhameragina kćer Aiša udala se za jeničarskog serdengečdiju⁴ Abdulahagu Halilbašića, a mlađa Fatima se udala u porodicu Penjava. Fatima se pominje 1852. godine kao vlasnica dva samardžijska dućana u sarajevskoj čaršiji. Fatima je posljednji ženski član porodice Očaktana. Njenom smrću porodičnu kuću Očaktana nasljeđuju Penjave (*Bejtić, 1955., 118*). Porodica Penjava se u Sarajevu pominje u prvoj polovini XVIII vijeka. Penjeve su bili trgovci, a kasnije zanatlije (tabaci/kožari) i jeničari. Član te porodice, hadži-Mustafa Penjava pominje se u boju kod Banje Luke

---

² Neki objekti imaju izgrađenu i stambenu potkrovnju etažu, dok je prosječna spratnost prizemlje + sprat

³ O ovom je ostala zabilježena narodna pjesma:

„Blago tebi sinja kukavice,
kad ti kukaš u šumi na grani,
a nijesi Očaktanu dužna!“ (*Bejtić, 1955., 118*).

Ne može se sa sigurnošću tvrditi da je pjesma originalna i da je nastala baš u Sarajevu, jer postoji potpuno ista, ali se veže za Trebinje i trebinjsku porodicu Šehovića. Također Bašeskija govoreći o Očaktanima navodi: „...sarajevski bogataši, tvrđice i zelenaši...“ (*Kadić, 2008., 182*)

⁴ Pripadnik posebnih odjela janjičarske vojske koji su nasrtali na neprijatelja i prvi upadali u opsjednutu tvrđavu. Odabirali su se iz redova akindžija (jurišni konjanici) kao dobrovoljci. (*Škaljić, 1989., 560*)

1737. godine. Tom prilikom zarobljeni su austrijski vojnici. Među njima se pominje neki Franc koji se hadži-Mustafi Penjavi ponudio da osavremeni njegovu pilanu na Palama, a da ga ovaj zauzvrat oslobodi. Franc je u Palama, u blizini izvora paljanske Miljacke navodno napravio malu pilanu na vodeni pogon koja je omogućavala jednostavniji i lakši rad. Pretpostavlja se da je ova pilana ujedno i prva pilana u Bosni i Hercegovini (*Kreševljaković, 1991., 15*). Pomenuti hadži-Mustafa Penjava umro je 1769. godine. Iza hadži-Mustafe ostala su braća Muhamed, Mehmed i Ismet. Ismet je poginuo 1918. godine, a nedugo iza njega je umro i Muhamed kao posljednji muški član porodice. U ženskoj liniji ove porodice potomci su Hadžišabanovići (*Bejtić, 1955., 113*).

Hadžišabanovići su dobili ime po hadži-Šabanu, kazandžiji, umrlom 1762. godine. Hadži Šaban je popravio Hovadže Durakovu džamiju na Bašçaršiji. Imao je dvojicu sinova; Mula Salih (umro 1774. godine) i Abdulaha ili Avdiju, te kćer Umu⁵. Njegov sin Mula Salih uzima prezime Hadžišabanović. Njihova stara kuća bila je na Ploči, u blizini Šejh Muslihudin džamije⁶, u nekadašnjem Bašića sokaku. Ovaj sokak je prozvan po Hadžišabanovićima oko 1882. godine (*Bejtić, 1973., 256*). Hadžišabanovići su se u kuću u Očaktanovoj ulici preselili nešto prije 1850. godine. Ovaj posjed je u porodicu Hadžišabanovića dospio putem miraza porodice Penjava.

Na osnovu popisa sarajevskih zanatlija iz 1848. godine uviđa se da porodice Hadžišabanovića nema među kazandžijama (*Muderizović, 1929., 6-32*). Pretpostavlja se da su se u to vrijeme ili nešto ranije počeli baviti trgovinom. Kazandžijski esnaf je prvi esnaf u Bosni i Hercegovini iz kojeg zanatlije prelaze u trgovce. Ovaj prelaz desio se početkom XVIII vijeka ili čak nešto ranije. Trgovina nekadašnjih kazandžija bazirala se na uvozu i prodaji bakra, kalaja i svih kazandžijskih proizvoda⁷.

Dolaskom austro-ugarske vlasti u Bosnu i Hercegovinu u njenom privrednom i društvenom životu nastaju velike promjene. Promjene nastaju obezbjeđivanjem pravnog poretka, garantiranjem lične i imovinske sigurnosti, unošenjem većih količina novca i kapitala, podizanjem nužnih komunikacija, otklanjanjem privredne izoliranosti zemlje i forsiranjem savremenih metoda rada. Prvo vrijeme vladavine austro-ugarske monarhije karakteristično je po kolonijalnom korištenju prirodnih bogatstava zemlje i stvaranja tržišta za fabričku inozemnu robu. Ovakve okolnosti su određivale i stepen razvijenosti pojedinih privrednih radinosti – povlašćivanje krupne industrije koja ima kolonijalni

---

⁵ Nešto prije 1769. godine pominje se udovica Hadži Mehmeda Sabure, Uma, kćer Hadži Šabanova (*Kreševljaković, 1951., 202*)

⁶ Na groblju ove džamije je 1762. godine sahranjen Hadži Hasan, sin Abdulahov. Kako je Hadži Šaban imao sina istog imena, Kreševljaković zaključuje da su Hadži Hasan i Hadži Šaban vjerovatno bili braća (*Kreševljaković, 1951., 205*).

⁷ Kazandžije su prisvojili pravo kupnje bakra, kalaja i nišadora, a potom su taj material davali zanatlijama da im uz pogodbu izrađuju različitu kazandžijsku robu. Na taj način je najveći broj kazandžijskih majstora došao u ovisnost trgovaca kazandžija. Zanatlije su imali svoj alat, svoje dućane i vodili su poslove pod svojim imenom, držali su kalfe i šegrte i izrađivali su različite predmete od bakra po cijeni koju su im diktirali trgovci. Najpoznatiji trgovci u ovom esnafu u XVIII vijeku i kasnije bili su Sabure, Hadžišabanovići, Ramići, Spahe i Hadžiosmanovići (*Kreševljaković, 1951., 199*)

karakter, prevaga trgovine nad zanatstvom, zaostajanje proizvodnih snaga u poljoprivredi uslijed zadržavanja feudalnih odnosa.

Porodica Hadžišabanović krajem XIX ili početkom XX vijeka mijenja svoju djelatnost. U tom periodu dolazi do napuštanja trgovine bakrom, kalajom i kazandžijskim proizvodima, te se aktivnije posvećuju drvoju industriji, odnosno pilani osnovanoj na Palama prije 1737. godine. Njihovo preduzeće nosi naziv „Pilane Braće Hadžišabanovića“. Asim Hadžišabanović 1924. godine ima na Palama (Koran) jednu parnu i dvije vodene pilane. Vodene pilane radile su sa jednim venecijanskim gaterom, dok je parna radila sa dva gatera. Pilane su prerađivale drvo iz svojeg ugovorenog područja u Ravnoj Planini u količini od 6.000 m³ godišnje. Trajanje koncesije im je bilo na šest godina (*Lakatoš, Despić, 1924., 39*). Pored ovih pilana na Palama, Hadžišabanovići su prema riječima zadnjeg potomka porodice, Almase Hadžišabanović (Asimova kćer), imali pilanu u Fojnici i pilanu pored Fojnice (4 km od Fojnice). Hadžišabanovići su bili vlasnici ovih pilana do završetka Drugog svjetskog rata .

Karton spomenika⁸, pruža neke podatke o dataciji nacionalnog spomenika (ali se ne poziva na izvore): „Ova je zgrada sagradjena u 18 vijeku i dokumentarno je zajamčeno da je postojala 1751 god. i pripadala porodici Odžaktana, poznatih lihvara. ...“.

Imajući u vidu istraživanja Hamdije Kreševljakovića, u kojima se pominje i geneza vlasništva nad današnjom Hadžišabanovića kućom: „*Hadžišabanovići su se preselili nešto prije 1850. u Odžaktanovu kuću, kojoj su i danas vlasnici. Do te kuće i drugog posjeda došli su po mirazu od Penava, koji su bili oženjeni od Odžaktana*“⁹, možemo donijeti zaključak da kuća potječe iz XVIII vijeka.

U prostorima Hadžišabanagića kuće je snimano nekoliko igranih filmova jugoslovenske kinematografije¹⁰.

2. Opis dobra

Graditeljskoj cjelini Hadžišabanovića kuće izgrađenoj na zapadnoj strani Očaktanum ulice, prilazi su omogućeni preko dvije ulične kapije (kapije na br. 7 i 9, ulice Očaktanum) postavljenim u ogradnom zidu koji se proteže cijelom dužinom istočne granice parcele nacionalnog spomenika.

U Kartonu spomenika¹¹, spominje se: „...*Kao što je od velike Saburine kuće ostao samo muški dio tako je isto ostao muški dio i od Odžaktanove kuće dok je ženski dio do temelja porušen oko 1900. godine. Godine 1930. pojavio se u ovoj kući požar koji ju je znatno ošteti, ali je kuća već slijedećeg ljeta popravljena. Pri tome su popravku učinjene velike pogriješke jer popravci nijesu izvedeni u stilu s preostalim dijelom kuće.*“, kao i „*lako je ovo t.zv. muški kraj ipak je danas preuđen u kuću koja ima muški i ženski odjel. Osim kamarije i dviju soba*

⁸ *Karton spomenika / Dosije br. 13, br. i god. zaštite 432/50 / dostavljen sa Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture Narodne republike Bosne i Hercegovine, br. 02-613-3, od 18.04.1962.*

⁹ Hamdija Kreševljaković, Kazandžijski obrt u Bosni i Hercegovini. Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, NS, sveska VI, 1951., str. 204

¹⁰ Jedan od njih je „Miris dunja“, autora Mirze Idrizovića.

¹¹ *Karton spomenika / Dosije br. 13, br. i god. zaštite 432/50/ dostavljen sa Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture Narodne republike Bosne i Hercegovine, br. 02-613-3, od 18.04.1962.*

prema ulici sav ostali dio je pregradjen nakon gore spomenutog požara, pa je zapravo ovo onaj dio stare kuće. Pred kućom je veliko dvorište u kome je i momačka kuća i staje, ali je ovaj dio opet odjeljen zidom od glavne kuće pa tako ovdje postoje dvije avlije muška i ženska. ...“.

U konsultiranoj dostupnoj literaturi i izvorima nije pronađen neki dodatni podatak koji bi pomogao donošenju zaključka, kako je graditeljska cjelina mogla izgledati u periodu od XVIII do XIX vijeka.

S obzirom na pronađene historijske podatke, može se zaključiti da je sadašnji koncept graditeljske cjeline, odnosno arhitektonski izgled, rezultat preinaka napravljenih nakon 1900., odnosno nakon 1931., kao i društveno-socijalnih promjena koje je donio period poslije Drugog svjetskog rata.

Danas se stambena građevinska cjelina - Hadžišabanovića kuća sastoji od:

- A. Muške avlije
- B. Ženske avlije
- C. Hadžišabanovića kuće, unutar koje su selamluk i haremluk
- D. Bivše momačke kuće,
- E. Pomoćnog objekta
- F. Bašte

A. Muška avlija

Glavni ulaz u Hadžišabanovića kuću, iz Očaktanum ulice, pozicioniran je na istočnoj strani graditeljske cjeline. Kroz drvena dvokrilna vrata¹² ulazne kapije¹³, čija osovina je pozicionirana na udaljenosti od cca 15,40 m, mjereno od sjeverne granice parcele¹⁴, preko jednokrakog stepeništa¹⁵, pristupa se tzv. muškoj avliji.

Sa svoje istočne strane, avlija je od ulice odvojena zidom visine¹⁶ cca 4,30 m i debljine cca 60 cm. Zid je izveden od ćerpiča, a ima drvene hatule postavljene, u visinskom smislu, na svakih 60-80 cm,

Zid je završen jednostavnim vijencem: završni redovi zida prepušteni su za 4-5 cm, a zid završava kapom u vidu krovića na dvije vode, izvedenom od ćeramide postavljenom u krečni malter.

Avlija je nepravilnog oblika¹⁷, pozicionirana paralelno sa pravcem pružanja ulice Očaktanum (u pravcu sjever-jug). Avlija je kaldrmisana, a njena ukupna

---

¹² Širina/visina, cca 185/250 cm; prema svojim dimenzijama, proporcijama i izvedbi da se zaključiti da su vrata izvedena u austrougarskom ili kasnijem periodu.

¹³ Ulica Očaktanum br.9

¹⁴ Tj. od završetka avlijskog zida na sjevernoj strani

¹⁵ Stepenište konstituira 5 stepenika: prvi od ulaznih vrata je izveden od betona, a preostala 4 od kamena sarajevske hreše. Visina denivelacije nogostupa ulazne kapije u odnosu na kotu avlije, iznosi cca 70 cm, a visina stepenika iznosi cca 15 cm.

¹⁶ Sa ulične strane visina zida iznosi cca 3,60 m, a sa dvorišne strane, zbog denivelacije, iznosi cca 4,30 m

¹⁷ U geometrijskom pogledu, posmatrano u tlocrtu, muška avlija je sastavljena od: nepravilnog trapeza (stranica dužine, cca: 6,40 m, 15,70 m, 3,95 m i 15,10 m, površine cca 70,50 m²) na sjevernoj strani, te nepravilnog paralelograma (stranica dužine, cca: 7,63 m, 4,40 m, 7,05 m i 3,95 m, površine cca 36,50 m²) na južnoj strani.

površina iznosi cca 107 m². U južnom dijelu avlije, prislonjena uz ogradni zid (koji dijeli mušku od ženske avlije), nalazi se česma koja ima kameno korito.¹⁸

Sjeverni dio muške avlije, je riješen kao trijem: prvi sprat kuće u potpunosti prekriva navedeni dio avlije, a drvene podvlake stropova se oslanjaju na četiri drvena stupa¹⁹. Iz sjevernog djela muške avlije se, preko trostranog drvenog stepeništa, pristupa spratnom dijelu selamluka.

Južni dio muške avlije je riješen kao dvorište, koje sa južne strane zatvara bivša momačka kuća. Nekadašnja komunikacija - prolaz između dvorišnog zida i momačke kuće, kojim je muška avlija bila povezana sa nekadašnjim gospodarskim sadržajima (dvorištem i aharom na južnoj strani, a preko dvorišta i bašti na jugozapadnom dijelu parcele), više nije u funkciji.²⁰ Jedino još vrata prolaza, postavljena u sjevernom zidu bivše momačke kuće podsjećaju na nekadašnju funkciju ove komunikacije.

Kroz drvena dvokrilna vrata (širine cca 150 cm), postavljena na zapadnoj strani muške avlije, pristupa se hajatu prizemlja objekta, odnosno ženskoj avliji tzv. *haremluku*.

B. Ženska avlija

Nalazi se sjeverno od bivše momačke kuće, južno od same Hadžišabanovića kuće, odnosno zapadno od muške avlije. Ograđena je istom vrstom zida kao i ženska avlija (zbog denivelacija terena, visina zida je promjenjiva i kreće se od cca 315-450 cm).

Ona je kaldrmisana, pravougaonog je oblika i orijentirana svojim dužim stranama u pravcu istok-zapad. Njena površina iznosi cca 104 m². U avliji se nalazi česma sa kamenim koritom. U jugozapadnom dijelu ženske avlije nalazi se prolaz za bašču, koja je služila gospodarskim potrebama.

U zidu između muške i ženske avlije je postavljen dolaf u funkciji *mabejne*²¹, unutar kojeg su se nalazile zaokretne police, kroz koji se iz ženske u mušku avliju dostavljala hrana i preuzimalo posuđe nakon završetka objeda.

Ženska avlija, u parteru, ima uz svoj istočni i zapadni zid površine bez kaldrme tzv. *ćicekluke*²² u kojima su sađeni šimširi, ukrasno grmlje i cvijeće.

C. Hadžišabanovića kuća, unutar koje su selamluk i haremluk

Objekat ima razruđene tlocrtne osnove prizemne, kao i spratne etaže, naročito svoje južne fasade što je rezultat uvažavanja potreba za što više sunca i svjetla, dobrog vidika, potrebe za intimnošću, te orijentacije reprezentativnim prostorijama kuće prema avlijama, odnosno prema južnoj strani. Konture spratne etaže ne prate konture prizemne etaže, a doksatni istaci čardaka i kamarija

¹⁸ Prema podacima iz kartona spomenika (iz 1950.), kuća je još u XVIII vijeku imala svoj vodovod „...*ali ne iz vrela nego iz rukava Moščanice...*“

¹⁹ Stupovi poprečnog presjeka cca 30x30 cm, postavljeni su u dva reda.

²⁰ Naime, u periodu nakon Drugog svjetskog rata, u nekadašnju momačku kuću su se prinudno uselili stanari, a ahar je izgubio nekadašnju funkciju – služi kao pomoćni skladišni prostor.

²¹ Tur. *mabeyin* = međuprostor (Škaljić, 1989., str. 438)

²² Tur. *cvijetnjak* (Škaljić, 1989., str. 174)

spratne etaže objektu osiguravaju bolju insolaciju prostora, bolje vizure i jaču cirkulaciju zraka.

U konceptualnom smislu, kuća ima asimetričnu dispoziciju, a u funkcionalnom smislu podijeljena je, po vertikali, u selamluk²³, dio na istočnoj strani objekta, te haremluk²⁴, dio na zapadnoj strani objekta.

U haremluku objekta su sljedeći sadržaji:

- sjeverni dio muške avlije (riješen kao trijem) u prizemlju, iz kojeg vodi drveno trokrako stepenište na sprat;
- na spratnoj etaži:
  - muška divanhana (u tlocrtu oblika nepravilnog trapeza, stranica dužine cca: 2,97 m, 10,10 m, 2,00 m i 9,65 m, površine cca 24 m²);
  - Muška kamerija (u tlocrtu oblika nepravilnog trapeza, stranica dužine cca: 5,70 m, 3,00 m, 5,40 m i 3,40 m, površine cca 18 m²);
  - Muški čardak (površine cca 28,50 m²);
  - Kahveodžak (površine cca 15,50 m²);
  - Ćenifa (nužnik)

Cijelom dužinom južnog zida kamamerije, u potezu od cca 5,40 m, postavljeni su prozori: njih ukupno šest (otvori cca 70x140 cm) na međurazmacima²⁵ od cca 15 cm. Iz kamerije se pružaju vizure prema (Očaktanum) ulici i padinskim dijelovima grada.

Na sjevernom zidu muškog čardaka je musandera, koja se sastoji iz banjice, peći, dušekluka (prostora za posteljinu) i dolafa (ormara). Čardak ima ugaoni istak prema ulici (istak prema ulici, na najširem dijelu iznosi cca 170 cm) i ukupno 5 prozora (otvori cca 70x140 cm).

Prozori kamerije i čardaka, u svom središnjem dijelu (širina x visina / 70x85 cm) imaju mušepke koji na gornjoj strani imaju talasaste završetke.

Haremluk objekta ima dvije grupacije prostorija:

- reprezentativnih (orijentiranih prema jugu i jugozapadu):
  - o u prizemlju:
    - papučluk
    - hajat (cca 3,20 x 8,25 m)
    - halvatić (cca 3,30 x 5,35 m) – preko papučluka orijentiran na žensku avliju
    - veliki halvat (cca 6,50 x 6,65 m)
    - halvatić (cca 4,50 x 4,85 m) orijentiran na jugozapad
  - o na spratu:
    - ženski čardačić (cca 3,40 x 3,55 m),
    - žensku kameriju (cca 3,40 x 3,10 m),
    - žensku divanhanu (cca 3,50 x 6,20 m),
    - ženski čardak sa musanderom (cca 4,55 x 6,70 m),

²³ Dio za prijem gostiju

²⁴ Privatni dio za članove porodice

²⁵ U međurazmacima su postavljeni drveni stupovi presjeka cca 15x15 cm.

- ženski čardak (cca 4,85 x 5,10 m),
- gospodarskih (orijentiranih prema sjeveru) :
  - u prizemlju:
    - mutvak
    - hudžera²⁶
    - kupatilo
    - hodnik
  - na spratu:
    - kahveodžak (cca 3,40 x 4,70 m),
    - hudžera (cca 3,40 x 3,40 m),
    - stepenište (veza ženskog dijela prizemlja i sprata)
    - stepenište za tavan
  - u suterenu (orijentiranih prema jugozapadu):
    - dvije magaze (dimenzija 4,15 x 4,70m i 4,25 x 4,70 m)
    - hodnik (1,40 x 4,70) sa stepenišnom vezom prema ženskoj avliji.

Divanhana je sa kamerijom povezana drvenim dvokrilnim vratima²⁷, a istočni dio kamerije je deniveliran (sa dva stepenika uzdignut u odnosu na kotu poda divanhane).

UNUTRAŠNJE UREĐENJE PROSTORIJA

VELIKI HALVAT

1. MUSANDERA – OKOLICA

Tehnika: rezbarenje, izrezivanje, lakiranje

Godina izrade: nepoznato – prema riječima Almase Hadžišabanović okolica je rađena u vrijeme izgradnje kuće, dakle u drugoj polovini XVIII vijeka²⁸

Dimenzije:

- dužina: 751 cm
- visina: 235 cm
- dubina 111 cm

Opis:

Orientacija musandere u prostoriji SI → JZ

²⁶ Hudžera je mala prostorija koja je obično služila za čuvanje mesa

²⁷ Vrata su u gornjoj zoni ostakljena radi osvjetljavanja divanhane

²⁸ Korištenjem opisa u dostupnoj literaturi i komparativnom analizom musandera izloženih u Zemaljskom muzeju u Sarajevu sa musanderom iz Hadžišabanovića kuće u Sarajevu, ne može se potvrditi datacija koju navodi Almasa Hadžišabanović. Musandera iz Hadžišabanovića kuće ima daleko jednostavniju dekoraciju u kojoj prevladaju geometrijske forme sa rozetama, dok su musandere izložene u Zemaljskom muzeju u Sarajevu uglavnom ukrašene floralnim motivima (npr. pogledati članak Milana Karanovića „Duborezna soba u jednoj hercegovačkoj kuli“ objavljen u Glasniku Zemaljskog muzeja u Sarajevu 1937. godine). Karanović musanderu ove kule poredi sa musanderom iz franjevačkog samostana u Fojnici. Prilikom posjete Zemaljskom muzeju mjeseca februara 2009. godine utvrđeno je da datacija izloženih musandera nije izvršena. Zbog toga je nemoguće izvršiti komparaciju ove musandere sa musanderama izloženim u Zemaljskom muzeju.

Musandera, u pomenutoj orijentaciji, sastoji se iz banjice, peći, dušekluka (prostora za dušek i deke) i dolafa (ormara).

Okvir vrata banjice ukrašen dubokoreljefnom dekoracijom u obliku polulopte. Unutrašnjost vrata ukrašena je kvadratima izrađenim u dubokom reljefu. U centru svakog kvadrata izrađena je rozeta. Kvadrati su oivičeni lajsnama na kojima je izvedena dubokoreljefna dekoracija u obliku polulopti. Centralna kvadratičasta forma vrata izvedena je u plitkom reljefu – vitičasti floralni motiv. Gornju trećinu vrata čini kvadratičasto polje ukrašeno plitkim reljefom vitičastog floralnog motiva. U njegovom centru u dubokom reljefu načinjen je prelomljeni luk po kojem teče niz dubokoreljefnih polulopti. Nadvratak je ukrašen jednakom dekoracijom kao i gornja trećina vrata.

Peć (235x90x90 cm), obložena keramičkim pločama smještena je u musanderu čiji su stubovi sa prednje strane oslonjeni na raskošno ukrašene prelomljene lukove. Dekoraciju na njima čine plitkoreljefni floralni motivi.

Drugi dio musandere čini dušekluk i dolaf.

Dolaf je smješten nasuprot peći i pristupa mu se sa bočne strane. Vrata dolafa su dvokrilna. Po njima je izvedena kvadratičasta dekoracija sa rozetom u sredini kakva se susreće na vratima banjice. Razlika između prethodnih vrata i vrata na dolafu je u prekrivenosti, ispunjenosti kvadratičastim elementima. Vrata dolafa su u potpunosti ispunjena kvadratičastim dekorativnim elementima. Plitki reljef vegetabilnog motiva susreće se u gornjoj trećini vrata.

Nadvratak je jednak nadvratku vrata banjice.

Dvokrilna vrata dušekluka su identična vratima dolafa. Razlika među njima je u dekoraciji plohe ukrašene plitkim reljefom. Na krilima vrata dušekluka se načinjen je dubokoreljefni prelomljeni luk po kojem teče niz dubokoreljefnih polulopti.

Na vrhu musandere je postavljena ukrasna lajsna koja izlazi iz ravni oko 20 cm. Ukrasna lajsna je rađena tehnikom izrezivanja. Ovom tehnikom su izrezane kružnice u drvetu.

Musandera je prelakirana lakom svjetlije i tamnije smeđe boje.

2. SEĆIJA

Godina izrade: nepoznato – prema riječima Almase Hadžišabanović sećija je rađena u vrijeme izgradnje kuće, dakle u drugoj polovini XVIII vijeka. Vjerovatno su dušeci naknadno mijenjani.

Dimenzije:

- dužina tri strane: 345x630x400 cm
- visina do sjedala: 50 cm
- visina sa naslonom: 86 cm
- dimenzija sjedne površine: 75 cm

Opis:

Sećija je postavljena uz sjeveroistočni, jugoistočni i jugozapadni zid. Sećija je umetnuta u drveni okvir.

3. PEŠKUN (4 primjerka)

Tehnika: rezbarenje, intarzija, lakiranje
Godina izrade: druga polovina XIX vijeka
Dimenzije: 52x38 cm,

Opis:

Osmougaoni peškun. Rub peškuna ukrašen je cik-cak linijom načinjenom intarzijom drveta i sedefa. Podloga centralnog polja peškuna ukrašena je intarzijom sedefa i drveta tamnije boje. Ugradnjom tamnijeg drveta postignut je motiv osmougaone zvijezde. U centralnom polju zvijezde na svijetloj sedefnoj podlozi, tamnijim sedefnim pločicama načinjen je natpis: „Mašae Allah“ (Šta Bog hoće²⁹) na arapskom kufi pismu. U krakovima zvijezde intarzijom je postignut motiv isprepletenih vitica.

Peškun je postavljen na osam nogu. Svaka druga noga u gornjem i donjem dijelu ima postavljenu šarku (baglamu). U liniji postavljanja šarki intarzijom kvadratičastih drvenih elemenata tamnije i svijetlije smeđe boje načinjen je motiv – linija šahovskog polja. U gornjem zatvorenom dijelu nogu peškuna intarzijom sedefa je načinjen kvadrat. U kvadratu je intarzijom postignut motiv isprepletenih vitica.

4. PEŠKUN

Tehnika: rezbarenje, intarzija, lakiranje
Godina izrade: druga polovina XIX vijeka
Dimenzije: 53x38 cm,

Opis:

Desetougaoni peškun. Rub peškuna ukrašen je motivom vitice. Motiv je postignut intarzijom sedefa na tamnijoj podlozi. Intarzijom sedefa u drvetu tamnije boje ukrašeno je centralno polje peškuna. Površina je prekrivena intarziranim motivom isprepletenih vitica. U centralnom dijelu ploče ponavlja se desetougaonik načinjen od intarziranih sedefnih kvadrata. Njegovo središte ukrašeno je vegetabilnim motivom – intarzijom sedefa.

Peškun je postavljen na deset nogu. Svaka druga noga u gornjem i donjem dijelu ima postavljenu šarku (baglamu). U liniji postavljanja šarki intarzijom kvadratičastih drvenih elemenata tamnije i svijetlije smeđe boje načinjen je motiv – linija šahovskog polja. U gornjem zatvorenom dijelu nogu peškuna intarzijom sedefa je načinjen kvadrat. U kvadratu je intarzijom postignut motiv isprepletenih vitica.

5. ŠKRABIJA (dva primjerka)

Tehnika: rezbarenje, lakiranje
Godina izrade: početak XX vijeka
Dimenzije:

- visina: 89 cm
- širina: 30 cm
- dužina 88 cm

Opis:

Prednju stranu šarabije gradi lučno završen podiok.

---

²⁹ Pročitao i preveo Hazim Numanagić

Bočnu stranu škrabije čine dvokrilna vrata. Njihova površina ukrašena je motivom mihraba. Motiv mihraba je dobijen dubokim reljefom. Vrata se zatvaraju pomoću metalne brave.

Strop halvata čini drvena tavnanica sastavljena iz panela truoglastih oblika. Ovi paneli u središtu tavanice grade kvadratno polje. Spojevi panela ukrašeni su lajsnama po čijim ivicama je izveden niz poluloptica u dubokom reljefu.

ŽENSKI ČARDAK

6. MUSANDERA

Tehnika: rezbarenje, izrezivanje, lakiranje

Godina izrade: prema riječima Almase Hadžišabanović okolica je rađena u početkom XX vijeka

Majstor izrade: Taubman³⁰, stolar iz Sarajeva, otac arhitekta Ivana Taubmana

Dimenzije:

- dužina: 320 cm
- visina: 230 cm
- dubina 100 cm

Opis:

Orijentacija musandere u prostoriji JI → JZ

Musandera se u odnosu na pomenutu orijentaciju sastoji od banjice, dolafa i dušekluka.

Dvokrilna vrata banjice i dušekluka imaju jednaku formu sa identičnim ukrasom, dok je dio musandere – dolaf različit.

Dvokrilna vrata banice i dušekluka se u vizuelnom smislu mogu podijeliti na četiri vertikalne cjeline. Vrata se zatvaraju i zaključavaju pomoću metalne brave.

Donju vertikalnu cjelinu čini kvadrat u čijem središtu je načinjen cvijet. Uglovi kvadrata prema cvijetu ispunjeni su nalijepljenim izrezanim vegetabilnim motivom, gotovo nalik čipki. U središtu cvijeta nalijepljen je motiv kružnice – izrezan čipkasti vegetabilni motiv.

Naredno polje gradi kvadratičasti element čija je ukupna površina ispunjena nalijepljenim izrezanim vegetabilnim motivom.

Treću cjelinu čini vertikalni kvadrat u čijem središtu je nalijepljen izrezani vegetabilni motiv ovalnog oblika. Jednak vegetabilni motiv, izveden na isti način, javlja se u uglovima kvadrata.

Četvrto vertikalno polje jednako je drugom. Razlika između ova dva polja je u dimenzijama. Četvrto polje zauzima prostor ukupne širine dvokrilnih vrata, dok se drugo polje javlja u manjem obliku, na svakom krilu vrata.

Prostor musandere – dolafa se u vizuelnom smislu može podijeliti na pet vertikalnih cjelina.

Donje dvije vertikalne cjeline (ormar zatvoren dvokrilnim vratima koja se zatvaraju pomoću metalne brave) jednako su ukrašene kao i dvokrilna vrata banjice i dušekluka u tom prostoru.

---

³⁰ U dostupnoj literaturi nema podataka o ovom stolaru.

Treću cjelinu čini polica – uvučeni dio dolafa (cca 25 cm). Polica je oslonjena na donji dvokrilni ormarić. Oslonjena je na pet stubića koji završavaju bogato ukrašenim (plitkoreljefni vegetabilni motiv) prelomljenim lukovima.

Četvrtu cjelinu koja se nastavlja na policu čini dvokrilni ormarić zatvoren metalnom bravicom. Uglovi vrata su ukrašeni izrezanim drvenim elementima – čipkasti vegetabilni motiv.

Petu cjelinu čini polukružni element bogato ukrašen tehnikom izrezivanja i plitkim reljefom. Ovim tehnikama je postignut vegetabilni motiv nalik čipki.

Na vrhu musandere je postavljena ukrasna lajsna koja izlazi iz ravni oko 20-tak cm. Ukrasna lajsna je rađena tehnikom izrezivanja.

7. SEĆIJA

Godina izrade: nepoznato – prema riječima Almase Hadžišabanović sećija je rađena u vrijeme izgradnje kuće, dakle u drugoj polovini XVIII vijeka. Vjerovatno su dušeci naknadno mijenjani.

Dimenzije:

- dužina tri strane: 345x630x400 cm
- visina do sjedala: 32 cm
- visina sa naslonom: 67 cm
- dimenzija sjedne površine: 76 cm

Opis:

Sećija je postavljena uz jugoistočni i jugozapadni zid. Sećija je umetnuta u drveni okvir.

8. ŠKRABIJA

Tehnika: rezbarenje, izrezivanje, lakiranje

Godina izrade: prema riječima Almase Hadžišabanović škrabija je rađena u početkom XX vijeka

Majstor izrade: Taubman, stolar iz Sarajeva, otac arhitekta Ivana Taubmana

Dimenzije:

- visina: 79 cm
- širina: 328 cm
- dužina 92 cm

Opis:

U vizualnom smislu škrabija se može podijeliti na dvije cjeline.

Donju, zatvorenu cjelinu čini dvokrilni ormarić ukrašen jednakim motivima kao i musandera.

Gornji dio škrabije je otvoren – polica. Ukrašena je sa pet stubova koji završavaju prelomljenim lukovima. Motivi na lukovima su jednaki motivima lukova koji se susreću na polici dolafa na musanderi.

9. PEŠKUN

Tehnika: rezbarenje, intarzija, lakiranje

Godina izrade: druga polovina XIX vijeka

Dimenzije: 52x47,5 cm,

Opis:

Desetougaoni peškun. Rub peškuna ukrašen je cik-cak linijom načinjenom intarzijom drveta i sedefa. Podloga centralnog polja peškuna ukrašena je intarzijom sedefa i drveta tamnije boje. Ugradnjom tamnijeg drveta postignut je motiv osmougaone zvijezde. U centralnom polju zvijezde na svijetloj sedefnoj podlozi, tamnijim sedefnim pločicama načinjen je prikaz dvije ruže međusobno spojene listovima. U krakovima zvijezde intarzijom je postignut motiv isprepletenih vitica.

Peškun je postavljen na deset nogu. Svaka druga noga u gornjem i donjem dijelu ima postavljenu šarku (baglamu). U liniji postavljanja šarki intarzijom kvadratičastih drvenih elemenata tamnije i svijetlije smeđe boje načinjen je motiv – linija šahovskog polja. U gornjem zatvorenom dijelu nogu peškuna intarzijom sedefa je načinjen kvadrat. U kvadratu je intarzijom postignut motiv isprepletenih vitica.

10.VITRINA

Tehnika: rezbarenje, lakiranje

Godina izrade: prema riječima Almase Hadžišabanović vitrina je rađena u početkom XX vijeka

Majstor izrade: Taubman, stolar iz Sarajeva, otac arhitekta Ivana Taubmana

Dimenzije:

- visina: 230 cm
- širina: 120 cm
- dužina: 60 cm

Opis:

Vitrina je vjerovatno dio namještaja neke druge sobe.

Stranice vitrine oblikovane su po liniji velikog latiničnog slova d.

U vizuelnom smislu vitrina se može podijeliti na dvije vertikalne cjeline.

Donja vertikalna cjelina je zatvorena. Na njoj su u dubokom reljefu izvedene sljedeće scene:

- tri srne u trku kroz šumu
- šest srna na proplanku u trenucima odmora
- tri psa u trku kroz šumu.

Druga vertikalna cjelina predstavlja zastakljeni dio vitrine dvokrilnim vratima lučnog oblika. Okviri stakala ukrašeni su nizom reljefnog prikaza hrastovog lista i žira.

Vitrina završava lučnim ukrasom – reljefnim prikazom drveta na čijoj grani je predstavljena ptica grabljivica raširenih krila.

Strop ženskog čardaka prekriven je šišom. Šiša je formirana postavljanjem uskih paralelnih, unakrsno postavljenih, lajsni na koje je pod uglom od 45° postavljena nova serija paralelnih lajsni. Na taj način su dobijena kvadratičasta polja i polja šesterokrakih zvijezda. Lajsne su bojene oker bojom, unutrašnjost krakova zvijezda bež bojom, a kvadratičasta polja zelenom bojom. u centralnom dijelu šiša postavljen je osmougaoni ortakluk u čijem centru je pričvršćen luster. Ortakluk je ovičen sa tri polja – spoljnja polja su izrađena od drveta svijetlije boje

i ukrašena su vitičastim motivom, dok je središnje polje izrađeno od drveta tamnije boje. Ovo polje je ukrašeno neprekidnim nizom rombova u čijem središtu je izvedena dubokoreljefna polulopta. Na srednje polje je pričvršćena lajsna, vertikalno na ortakluk. Po njoj se ponavlja motiv cvijeta ljiljana. Središnji prostor ortakluka podijeljen je drvenim lajsnama koje se zrakasto pružaju od kružnog centralnog polja. Prostor između zrakasto pruženih lajsnica ukrašen je rezbarenim motivom – rozeta na koju se nastavljaju dva romba. Centralni, kružni dio ortakluka za koji je pričvršćen luster, ima konkavni oblik. Po njemu su izvedene reljefne kružnice.

Konstruktivni sistem kuće je uobičajen za staru sarajevsku stambenu arhitekturu. Temelji su od lomljenog kamena, masivni kameni zidovi magaze debljine 80-90 cm, masivni zidovi prizemlja su od ćerpiča sa horizontalnim hatulama, debljine cca 70 cm, a zidovi sprata izvedeni su u bondruk konstrukciji sa ispunom od ćerpiča, debljine 20-25 cm, malterisani su i krečeni. Stropovi nad prizemljem su izvedeni od drvenog grednika.

Krov je četverovodan, izveden od jelove građe, prekriven eternit pločama. Kod krovne konstrukcije je primjenjen sistem višestrukih stolica sa vezačima i poluvezačima. Svi dovratnici i doprozornici su drveni.

U nekadašnjoj **momačkoj kući** ne stanuju članovi porodice (sadašnji stanari imaju pravo korištenja objekta, još od perioda nakon Drugog svjetskog rada) i ona je dio graditeljske cjeline, ali više nije funkcionalno povezana sa Hadžišabanovića kućom, kao ni **pomoćni objekat** na južnom dijelu parcele.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Rješenjem Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti broj 432/50 od 17. 4. 1950. godine, kao i Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture Narodne republike Bosne i Hercegovine, br. 02-613-3, od 18.04.1962, objekat je bio stavljen pod zaštitu države.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Na zapadnoj strani objekta, u periodu prije 1948. godine, u svrhu podupiranja objekta, izvedena su tri zidana kontrafora. U nivou terena njihov presjek je cca 80 x 80 cm, a presjek se postepeno sužava prema krajevima kontrafora³¹.

Prema podacima iz *Kartona spomenika, iz 1950 godine*³², objekat je pretrpio požar 1930. godine i bio je znatno oštećen, a narednog ljeta je popravljen.

³¹ Kota vrha kontrafora se nalazi u ravnini donje ivice prozora prizemlja.

³² *Karton spomenika / Dosije br. 13, br. i god. zaštite 432/50/ dostavljen sa Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture Narodne republike Bosne i Hercegovine, br. 02-613-3, od 18.04.1962.*

U 2002. godini, iz budžetskih sredstava Grada Sarajeva, a u organizaciji i pod stručnim nadzorom Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, izvršena je zamjena kompletnog krovnog pokrivača od eternita, novim eternitom, izvršena sanacija daščane oplata krova; postavljena hidroizolacija („biverplast“), izvršena sanacija opšava krova i sanacija oluka.

U periodu od 2004. do 2005. godine, u organizaciji i pod stručnim nadzorom Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, izvršeni su radovi sanacije i restauracije ogradnog i avlijskog zida: izvršeno je ručno obijanje krečnog maltera sa površine cca 210 m² zida i čišćenje površine zidova od ostataka maltera čeličnim četkama; izvršeno je skidanje pokrova od ćeramide i avlijskog zida u površini od cca 43 m²; izvršeno je čišćenje spojnica temeljnih zidova izvedenih od lomljenog kamena na površini od cca 50 m², zrakom pod pritiskom su očišćene fuge do dubine od cca 2 cm; izvršeno ponovno malterisanje zidova krečnim malterom (omjer pijesak:kreč 1:3; malter spravljen od gašenog kreča; malter nanesen u dva sloja; ukupna debljina malterskog sloja cca 1,5 cm; malterisanje izvedeno poštujući postojeću formu zidova - prelome, neravnine...); na površini od cca 50 m² izvršeno je dersovanje temeljnih zidova od lomljenog kamena (primjenjen je krečni malter omjer pijesak:kreč 1:3; fuge „*upuštene*“ za cca 1-2 cm); postavljen novi pokrov, ogradnog i avlijskog zida, ćeramidom u površini od cca 43 m².

5. Sadašnje stanje dobra

U prostorijama pozicioniranim uz sjeverni, perimetralni zid objekta, na spojevima horizontalnih i vertikalnih konstrukcija, kao i na zidovima su vidljive brojne pukotine.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH" br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

Veza građevine sa historijskom ličnošću.

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- ii. Kvalitet materijala
- iii. Proporcije
- iv. Kompozicija

v. Vrijednost detalja

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

iv. Svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru

v. Svjedočanstvo o tipičnom načinu života u određenom razdoblju.

E. Simbolička vrijednost

iii. Tradicionalna vrijednost

v. Značaj za identitet skupine ljudi

F. Ambijentalna vrijednost

ii. Značenje u strukturi i slici grada,

iii. Objekt ili skupina objekata je dio cjeline ili područja.

G. Izvornost

iii. Namjena i upotreba

iv. Tradicija i tehnike

v. Položaj i smještaj u prostoru.

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana
- z.k. izvod, posjedovni list
- fotodokumentacija
- grafički prilozi

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja Stambene građevinske cjeline – Hadžišabanovića kuća u Sarajevu nacionalnim spomenikom korištena je sljedeća literatura:

1924. Jozo Lakatoš i Aco Despić, *Industrija BIH*. Industrijska biblioteka jugoslovenskog LLOYDA br 6 Zagreb, 1924
1937. Milan Karanović, *Duborezna soba u jednoj hercegovačkoj kuli*. GZM XLIX 1sveska, Sarajevo 1937
1929. R. Muderizović, *Popis sarajevskih zanatlija iz 1848 godine*. GZM sveska za ist. I etnologiju, god XLI SA 1929, str. 5-32
1951. Hamdija Kreševljaković, *Kazandžijski obrt u Bosni i Hercegovini*.

- Glasnik Zemaljskog muzeja, Sarajevo, NS, sveska VI, 1951., str. 191-240
1955. Alija Bejtić, *Prilozi za proučavanje naših narodnih pjesama*. Bilten za proučavanje folklor, sveska 3, Sarajevo, 1955, str 105-125
1957. Dušan Grabrijan, *Arhitektura Bosne i put u suvremeno = Architecture of Bosnia and the waymodernity / D. Grabrijan, J. Neidhardt ; [predgovor Le Corbusier ; engleskiprijevod P. Moll i B. Vrčon]. - [Ljubljana] : Državna založba Slovenije, 1957. - 503 str. : ilustr. ; 23 cm*
1958. Ljubica Mladenović – *Umjetnička obrada metala u BiH od dolaska Turaka do danas*. Zbornik muzeja primjenjene umetnosti BG 1958, str. 89-98
1960. Todor Kruševac, *Sarajevo pod austrougarskom upravom*. Muzej grada sarajeva, Sarajevo, 1960
1961. Midhat Šamić, *Ekonomski život Bosne i Sarajeva početkom 19. vijeka*. Godišnjak društva istoričara BiH, God XI SA 1961, str 111-133
1966. Alija Bejtić, *Hadžišabanovića kuća*. Oslobođenje, XXII/1966, br. 6414 (12.04.), str. 6
1966. Alija Bejtić, *Gurdina mahala*, Oslobođenje, XXII/1966., br 6395 (23.3.), 6
1966. Alija bejtić, *Mahala Lučevica*. Oslobođenje, XXII/1966, br 6405 (3.4.), 11
- 1966/67. Milenko Filipović, *Orijentalna komponenta u narodnoj kulturi Južnih Slavena*. Orjentalni institute, Prilozi za orjentalnu filologiju, sv. XVI – XVII Sarajevo 1966-67, str. 102-116
1973. Alija Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*. Muzej grada Sarajeva, Sarajevo 1973.
- 1975/76. Risto Besarović, *Neki moment u razvitku etničkih odnosa u BiH i njihov odraz na kulturni život u period 1878 do 1918*. Prilozi institute za istoriju, br 11-12, SA 1975/76, 318-320
1984. Radovan Samardžić, *O gradskoj civilizaciji na Balkanu XV - XIX veka*. Zbornik radova, Srpska akademija nauka i umetnosti, Balkanološki institute, posebno izdanje, knjiga 20, BG, 1984, str 1-8

1989.   Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Svjetlost Sarajevo, Sarajevo, 1989.
1991.   Hamdija Kreševljaković, *Izabrana djela IV*. Veselin Masleša, Sarajevo 1991.
1993.   Ahmet Hadrović, *Gradska kuća orijentalnog tipa u Bosni i Hercegovini / Ahmet Hadrović*. -1. izd. - Sarajevo : Avicena, 1993 (Biblioteka Bosanskohercegovački korijeni ; knj. 1).
1997.   Ljiljana Beljkašić Hadžidedić, *Učešće muslimanskih žena u tradicionalnim privrednim djelatnostima u Sarajevu krajem XIX i početkom XX stoljeća*. Institut za historiju i Orijentalni institut, Prilozi historiji Sarajeva, Sarajevo 1997, str 301-314
2000.   Mersida Bakovljević, *Razvoj zanatstva i industrije Sarajeva*. Glasnik Zemaljskog muzeja, sveska 48/49, (1996-1999), 2000. Sarajevo, str. 272-293
2008.   Rešad Kadić, *Bašeskijin posljednji zapis*. Internetsko izdanje 2008. <http://bosnamuslimmedia.files.wordpress.com/2008/03/posljednji-baseskijin-zapis.pdf> od 30.10.2008.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Emir Softić, diplomirani inženjer arhitekture, saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

(autor dijela o pokretnom naslijeđu):

Slobodanka Nikolić, profesor geografije i etnologije, saradnik za pokretno naslijeđe u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika